

Nr 455

Av herr **Ohlin m. fl.**, om vissa lättnader i beskattningen samt om en plan för ett fortsatt reformarbete på skatteväsendets område.

I motioner vid fjolårets riksdag påvisade vi i vilken omfattning det samlade skattetrycket i vårt land stigit under efterkrigstiden. Från 1947 till 1956 kunde den andel av de enskilda personernas och företagens *inkomster*, som det allmänna — stat och kommun — genom skatter och avgifter av olika slag förfogade över, beräknas ha ökat från 27 å 28 procent till närmare 40 procent. Av *inkomstökningen* hos de enskilda och företagen under samma tid hade mer än hälften disponerats av det allmänna genom skatter och avgifter. Mot bakgrunden av denna utveckling mot starkt ökad skattebelastning framstod enligt vår bestämda uppfattning en steg för steg genomförd skattesänkning som en av statsmakternas mest angelägna uppgifter för den närmaste framtiden.

Den av oss då tecknade målsättningen för en av de centrala delarna i samhällsarbetet — skattepolitiken — är till all väsentlig del lika giltig i dag. Den reduktion av den statliga inkomstskatten som genomfördes i fjol liksom den lättnad i kommunalskatten genom höjda ortsavdrag, som nu planeras, bör alltså följas av andra lättnader i beskattningen i all den utsträckning och i den takt förutsättningar härför finns eller kan skapas statsfinansiellt, konjunkturmässigt och allmän-ekonomiskt. Vi vill dock genast här inskjuta, att för ett mera dynamiskt betraktelsesätt kan inte ett i »stela» siffror angivet utrymme i ett visst aktuellt läge vara allena avgörande för skattepolitikens uppläggning och inriktning. Man bör också ta med i beräkningen, att skattepolitiken direkt påverkar förutsättningarna för produktionslivet genom dess effekt — låt vara på längre sikt — på sparande och arbetsvilja. Man får med andra ord inte låta bedra sig av några stela och i och för sig helt godtyckligt uppställda formler för hur stort t. ex. överskottet i statens budget i ett visst läge bör vara. Att överskottet helst bör överensstämma med det statliga lånebehovet för de statliga kapitalinvesteringarna — vilket är en regel som den nuvarande finansministern sökt introducera — kan anges som exempel på en sådan godtycklig formel.

En mera stabilt fotad regel för bedömande av det *statsfinansiella* utrymmet finns genom siffrorna på överskottet av statens *löpande inkomster* utöver dess *löpande utgifter*, dvs. det överskott som framkommer på den s. k. driftbudgeten. För nästa budgetår anger finansministern i finansplanen till statsverkspropositionen nämnda överskott till 776 milj. kronor. Denna siffra bör dock dels reduceras med vissa tillkommande utgifter om sammanlagt

240 milj. kronor (huvudsakligen utgörande kostnaderna för löneplansrevisionen för de statsanställda), dels ökas med två undansatta inkomstposter (intäkterna av extra bolagsskatten och investeringsavgiften) om sammanlagt 375 milj. kronor. Efter angivna justeringar kan överskottet i den framlagda budgeten beräknas till 910 milj kronor. Vi har då icke tagit hänsyn till överavskrivningen på vissa statliga bostadslån, vilket belopp rätteligen ökar den här framräknade siffran med några hundratal miljoner kronor. *Ur statsfinansiell synpunkt är den nu framlagda budgeten alltså kraftigt överbalanserad.*

Vad sedan det aktuella konjunkturläget och de nu skönjbara tendenserna i konjunkturutvecklingen beträffar vill vi här begränsa oss till det kortfattade omdömet, att försiktigheten synes oss bjuda att ett överskott i statsbudgeten bör eftersträvas. Skattepolitiken — och den statliga utgiftspolitiken — får utformas med hänsyn till denna målsättning. Den synes oss dock göra det möjligt att reducera beskattningen på vissa punkter; i fråga om vissa delar av den av regeringen drivna finanspolitiken anser vi lättnader inte endast möjliga utan oundgängligen nödvändiga. Detta gäller de särskilt pålagda skatterna på företagslivet, den extra företagsskatten och investeringsavgiften, vars skadliga verkningar framträtt allt tydligare. Att inrikta sig på att allvarligt försvaga de ekonomiska förutsättningarna för de mest produktiva investeringarna inom folkhushållet kan inte vara någon väl avvägd konjunkturpolitik, vilket blir resultatet om en investeringsavgift förvandlas till en permanent påлага; variationer i skattesatsen är över huvud taget inget tjänligt konjunkturpolitiskt medel. Ur samhällsekonomisk synpunkt framträder skadeverkningarna av dylika finanspolitiska ingrepp ännu klarare. Dessa två pålagor bör därför snarast avskaffas. Yrkandena härom har vi framställt i särskild motion.

Vad gäller den vanliga inkomstskatten till staten vill vi här endast framhålla, att det är vår avsikt att senare under riksdagen återkomma till denna fråga, nämligen i samband med fastställandet av det procenttal som för varje år bestämmer den statliga inkomstbeskattningens höjd.

Enligt vår mening är det ytterst betydelsefullt att en plan utformas för den fortsatta skattesänkingspolitiken. I en sådan bör en avvägning komma till stånd mellan de olika skattesänkingsåtgärder, som från skilda synpunkter synes angelägna eller önskvärda, och en därpå grundad turordning göras upp. Hänsyn måste självfallet därvid tas till det statsfinansiella utrymmet och något definitivt fixerande av ett preciserat tidschema är naturligtvis inte möjligt.

Vi skall icke här söka ange vilken utveckling av det framtida utrymmet för skattesänkningar som är tänkbar. Vi vill endast erinra om att vissa kalkyler rörande utvecklingen av statens inkomster och utgifter för de närmaste åren finns uppgjorda. Dessa visar för det första, att även om man självklart måste utgå från vissa antagna premisser — framför allt då det gäller in-

komstsidan — så är det inte omöjligt att skapa sig en någorlunda realistisk bild av det framtida läget. De grundläggande förutsättningarna finns med andra ord för en planläggning av skattepolitiken några år framöver. Det torde inte vara uteslutet att ännu något förbättra de metoder som använts vid de hittills uppgjorda kalkylerna. Vad sedan gäller det resultat dessa uppvisat, så tyder de på att ökningstakten i fråga om inkomsterna med nuvarande inkomstnivå, inkomstfördelning och skattesatser för de närmaste åren ligger omkring 400 milj. kronor per år, medan den egentliga utgiftsautomatiken — ofrånkomliga utgiftsökningar till följd av gjorda åtaganden, förändringar i befolkningsmängd och ålderssammansättning och liknande — visar en betydligt lägre årlig stegringstakt. Det bör dock tilläggas att i de hittills utförda beräkningarna rörande utgiftsautomatiken försvars- och vägkostnaderna inte har medtagits, liksom inte heller utgifter för statens kapitalfonder.

Vad utgiftspolitikerna angår vill vi här inskjuta följande. Den stora sociala reform som återstår gäller tryggheten av åldersförsörjningen. Bortsett härifrån synes staten icke böra engagera sig i större, väsentligt utgiftskrävande sociala reformer av generell karaktär. Tvärtom synes en del av nu utgående subventioner under de närmaste åren kunna successivt avvecklas. Den sociala politiken bör nu enligt vår uppfattning inriktas på de eftersatta vårdområdena. Härtill kommer att för en del mindre grupper i samhället, som i viss mån synes ha kommit i efterhand, ett behov av ökade allmänna insatser föreligger. I allmänhet torde de insatser som här väntar inte vara för staten så kostnadskrävande som de senaste årens reformer.

Vad gäller den allmänna inriktningen av de fortsatta skattelättnaderna synes det oss starkt motiverat att tyngdpunkten förläggas till inkomstbeskattningen och därvid inte blott en allmän reduktion genomföres utan även successivt åtgärder vidtas till barnfamiljernas fromma. Vi hänvisar till de beräkningar rörande förskjutningen av skattetrycket mellan barnfamiljer och övriga som utfördes av 1954 års familjeutredning. Dessa beräkningar visade att mellan 1948 och 1954 hade skett en inte oväsentlig ökning av barnfamiljernas andel av statskatten minus barnbidragen; 1948 14,1 % och 1954 22,4 %. Särskilt markant var ökningen i skattebelastningen för flerbarnsfamiljerna. De skattepolitiska åtgärderna bör enligt vår mening utgå från detta faktum, och lättnader bör alltså i främsta rummet söka beredas barnfamiljerna.

En särskild grupp inom barnfamiljerna, för vilka en lindrigare och mera rättvis beskattning framstår som i hög grad motiverad, utgör de s. k. ofullständiga familjerna, dvs. barnfamiljer där en av föräldrarna saknas.

Den mest påtagliga orättvisan i de regler, som nu gäller för dessa skattskyldiga, består i att de endast har rätt till samma ortsavdrag som gift skattskyldig, därest den skattskyldige har hemföreståndarinnan (dvs. hembiträde) anställd hos sig. Detta gäller vid såväl den statliga som den kom-

munala beskattningen. Vid den statliga beskattningen har ensamstående med hemmavarande barn rätt till en halv gång så stort ortsavdrag som en ensamstående utan barn. Denna senare regel gäller däremot f. n. icke vid den kommunala beskattningen.

Vid bedömningen av denna fråga vill vi peka på följande omständigheter. När bestämmelserna i sin nuvarande lydelse infördes, hade man, såsom 1954 års familjeutredning påpekat, i huvudsak änklings fall i tankarna. I dag är emellertid situationen den att det övervägande antalet fall inom ifrågavarande grupp utgöres av ensamstående kvinnor. Dessa löser oftast vårdproblemet för barnen på annat sätt än genom anställande av husföreståndarinna. Dessa vårdformer är ofta mycket kostnadskrävande. Minst lika viktigt att beakta är vidare, att bristen på hembiträden i våra dagar helt enkelt framtvingar andra lösningar av vårdproblemet för barnen än genom anställande av husföreståndarinna. Den ensamstående fadern eller modern måste för barnens omhändertagande och för hemmets skötsel under deras bortovaro i förvärsarbete använda sig av kollektiva anordningar av olika slag såsom daghem, förskolor, liksom av städhjälp, måltidsinackorderingar och liknande. Kostnaderna härför blir i allmänhet av motsvarande omfattning som om de haft husföreståndarinna. Den bakomliggande motiveringen för det högre ortsavdraget i »husföreståndarinnefallet» är att de ökade kostnaderna skulle kompenseras därigenom. Då i våra dagar kostnaderna för barnens och hemmets skötsel blir i stort sett desamma i båda fallen, kräver konsekvensen att de båda borde ha det högre ortsavdraget. Vi föreslår att en ändring nu genomföres av sådan innebörd. Den skall gälla från och med år 1958. Vad gäller motsvarande bestämmelser vid den kommunala beskattningen anser vi det lämpligast att ta upp denna fråga i samband med den översyn av de kommunala ortsavdragen, som kommer att företas senare under årets riksdag.

Förvärsavdraget

Det särskilda avdraget för gift förvärsarbetande kvinna (det s. k. förvärsavdraget) har huvudsakligen tillkommit för att kompensera för de merkostnader, som gifta kvinnor med förvärsarbete får vidkännas för inkomstens förvärvande. I synnerhet gäller detta i de fall familjen har minderåriga barn. Förvärsavdraget mildrar dessutom den s. k. sambeskattningseffekten.

Förvärsavdragets nuvarande belopp — maximum 1 000 kronor för kvinnor med minderårigt barn — fastställdes senast år 1952. Det var redan då enligt vår uppfattning helt otillräckligt för att kompensera nyssnämnda merkostnader. Sedan dess har penningvärdet försämrats.

Från regeringens sida har vid upprepade tillfällen förklarats — senast i regeringens förklaringen av den 13 oktober 1956 — att frågan om förvärs-

avdragen skulle bli föremål för översyn. Någon sådan har emellertid inte ännu igångsatts, och av allt att döma ser en tillfredsställande ordning av mera varaktig karaktär ut att dröja. Vi anser därför att en provisorisk höjning av förvärvsavdraget bör beslutas av riksdagen i år. Med hänsyn till höjningens provisoriska natur anser vi det lämpligt att nu endast föreslå en mindre justering. En höjning av maximibeloppet till 2 000 kronor för förvärvsarbetande gift kvinna med barn bör kunna genomföras utan att föregripa den lösning, som skall komma senare. Vi föreslår alltså den justeringen av nuvarande regler för förvärvsavdraget, att detsamma för förvärvsarbetande gift kvinna med minderårigt barn fastställs till 20 % av inkomsten, dock tillsammans med gällande bottenavdrag högst 2 000 kronor (nuvarande bestämmelser är 10 % och tillsammans med bottenavdraget högst 1 000 kronor). Med en sådan provisorisk höjning erhålles en något bättre överensstämmelse med de faktiska merkostnaderna. Den leder också till en inte oväsentlig lindring i sambeskattningseffekten (merskatten till följd av giftermål).

Ett annat skäl till att vi velat begränsa omfattningen av den provisoriska justering av förvärvsavdraget, som vi här förordat, är att frågan om sambeskattningen kan bli aktuell från delvis nya utgångspunkter vid genomförandet av den allmänna pensionsreform, som man har anledning att vänta bli påbörjad i en nära framtid. Vid avvägningen av sambeskattningen bör hänsyn tas till det sätt på vilket avgiftsfinansieringen för en folkpensionshöjning då löses.

I motioner vid fjolårets riksdag föreslog vi, att frågan om införande av skattefria barnavdrag i såväl den statliga som den kommunala beskattningen skulle bli föremål för en skyndsamt utredning. Vi framhöll då det angelägna i att en sådan förändring av beskattningsreglerna kommer till stånd att principen om skatt efter förmåga kommer till sin rätt också när det gäller barnfamiljerna. Den andel av sin inkomst som den enskilde får avstå till det allmänna har nu nått en sådan höjd, att detta rättviseproblem fått ökad betydelse. Motiven till detta utredningskrav kvarstår alltså fortfarande.

Vi föreslår därför, att frågan om införandet av barnavdrag vid beskattningen göres till föremål för utredning och att förslag härom framlägges för riksdagen, när statsfinansiella och samhällsekonomiska förutsättningar därför skapats.

Ett annat viktigt skatteproblem, som väntar på en lösning i en nära framtid och som vi berört i en särskild motion, gäller en reform av ortsgupperingen vid beskattningen. Denna skatteform bör ingå i den allmänna planläggning, efter vilken den fortsatta skattesänkingspolitiken i fråga om fysiska personers beskattning bör genomföras. Att precisera när och i vilken takt ekonomiska betingelser kan föreligga för ytterligare skatte-reduktioner är för närvarande inte möjligt. Denna sak kan lättare bedömas

något längre fram efter det att den ovan förordade utredningen rörande det statsfinansiella läget under de närmaste åren utförts.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer vi,

- A. att riksdagen måtte besluta
 1. sådan ändring av gällande bestämmelser att ogift skattskyldig (varmed jämställes änka, änking eller frånskild) med hemmavarande barn och förvärvsarbete utanför hemmet medges samma Ortsavdrag vid den statliga beskattningen som det för gift skattskyldig gällande;
 2. en höjning av förvärvsavdraget för gift förvärvsarbete kvinna med minderårigt barn från nuvarande 10% av inkomsten, dock högst 1 000 kronor, till 20 % av inkomsten, dock högst 2 000 kronor;
 3. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa
 - a) om utredning rörande införande av barnavdrag vid beskattningen;
 - b) om utarbetande av en plan för ett fortsatt reformarbete på skatteväsendets område genom inom ramen för bevarande av sunda statsfinanser steg för steg genomförda skattelättnader.
- B. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext beträffande yrkandena under A 1 och 2.

Stockholm den 26 januari 1957

Bertil Ohlin

O. Malmberg

Wald. Svensson

Sven Wedén

Per A. Johnsson
i Kastanjegården

Sven Gustafson
i Göteborg

Bertil von Friesen

Ragnhild Sandström

Henning Gustafsson
i Skellefteå
